

04.10.2023

Група №11

Урок №12

Тема: Розвиток драматургії: соціально-побутові та історичні драми й комедії М. Старицького, М. Кропивницького, Панаса Мирного та ін. (оглядово). Створення професійного театру в Галичині (1864). Перша народна артистка України Марія Заньковецька. Роль професійного театру в розвитку національної культури

Мета: зробити огляд розвитку соціально-побутової та історичної драми й комедії М. Старицького, М. Кропивницького, Панаса Мирного та ін., дати характеристику особливостей розвитку драматургії і театру в другій половині ХІХ ст., діяльності провідних драматургів, акторів, творів, написаних для професійного українського театру; пояснити роль професійного театру в розвитку національної культури; розвивати предметні компетенції, збагачувати словниковий запас учнів; виховувати інтерес до історії національної культури.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

1. Тематичний словниковий диктант «Уникай повторів».

Театральна вистава: спектакль, лицедійство, видовище, дійство, прем'єра, інсценізація, інсценівка.

2. Бесіда з учнями

* Назвіть етапи розвитку українського театру.

* У чому новаторство драматургії І. Котляревського?

* Розкажіть про внесок у розвиток українського театру трупі «корифеїв».

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Шлях становлення українського національного професійного театру був довгим і тернистим, багатим на великі імена. Сьогодні можна впевнено казати, що це було унікальне явище не тільки в історії культури України, адже діяльність багатьох українських театральних діячів була визнана світом. Про це на нашому уроці.

VI. СПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

СТВОРЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ТЕАТРУ В ГАЛИЧИНІ

(орієнтовний зміст повідомлення)

У Галичині до 1848 р. українського театру не було, тут діяв театр німецький і польський. Але поширювались аматорські гуртки в Коломиї, Львові, Перемишлі, наприклад, діяльність аматорського театру в Коломиї, обмежувалася всього трьома роками — 1848-1850, — що не применшує значення його в історії театральної культури.

Український аматорський театр віродився в Галичині аж у 1864 р., перетворившись через рік на професійну мандрівну трупу під назвою «Руський народний театр». при товаристві «Руська бесіда». З того самого 1864 р. він обслуговував міста і містечка не тільки Галичини, а й Буковини, його історія нараховує шістдесят років. На Буковині при чернівецькій «Руській бесіді». 1869 року утворилися аматорські гуртки. театральна діяльність активізувалась із заснуванням 1884 року «Руського літературно-драматичного товариства». під керівництвом С. Воробкевича, відомого українського письменника, композитора, педагога. Він написав 18 музично-драматичних творів, побутових драм, комедій, що становили основу театрального репертуару.

Виникнення професійного театру завдячує політичним свободам, які отримали мешканці українських провінцій Габсбурзької монархії. Разом з тим, український театр в Галичині став заручником протистояння двох таборів — народовського та москвофільського. Ще одна особливість першого західноукрїнського театру полягала в тому, що його репертуарна політика була орієнтована на українських авторів з Наддніпрянщини — І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, Т Шевченка. Існувала практика запрошення до Львова відомих корифеїв театрального мистецтва — М. Кропивницького, М. Садовського. Творчу допомогу театрові надавав І. Франко. Свої роздуми про завдання театру він виклав у низці статей — «Руський театр у Галичині». «Наш театр». та інші.

Український професійний театр у Львові пережив у своєму розвитку періоди піднесення і занепаду, громадського визнання і забуття. Очолив першу українську театральну трупу у Львові (1864) О. Бачинський, який був антрепренером, актором та режисером одночасно. У театрі переважно ставилися п'єси «Наталка Полтавка». «Москаль-чарівник». І. Котляревського, «Маруся». за повістю Г. Квітки-Основ'яненка, «Назар Стодоля». Т. Шевченка. Під антрепризою О. Бачинського українська трупа успішно гастролювала по містах Східної Галичини та Південної Буковини.

Діяльність театру сприяла пожвавленню культурного життя краю, але поступово театр став занепадати через боротьбу за вплив на нього між народовцями та москвофілами. У репертуарі театру замість українських п'єс з'являються водевілі, фарси, оперетки невисокого художнього гатунку.

У середині 70-х років. XIX ст. діяльність театру поживається. В 1875 році на посаду режисера запрошений М. Кропивницький, який сприяв підвищенню акторської майстерності та режисерської культури. У театрі були поставлені п'єси відомих комедіографів, драматургів: М. Гоголя, О. Островського, європейських авторів Жана Батиста Мольєра, Ф. Шіллера та інших. Значно збагатився український репертуар Львівського театру завдяки п'єсам І. Карпенка-Карого «Безталанна». «Мартин Боруля». Панаса Мирного «Лимерівна». І. Франка «Украдене щастя». «Учитель». тощо.

За народність та «українськість». українського театру виступав І. Франко. Який піддавав критиці «недотепні комедії та псевдоісторичні драми». що засмічували репертуар.

У 90-ті роки XIX ст. художній рівень українського театру знову підупав, з трупі пішли кращі актори. Протягом 1905-1906 рр. директором і режисером Руського народного театру у Львові працював М. Садовський, завдяки чому підвищується майстерність та художній рівень театральних постановок.

2. Огляд розвитку драматургії: соціально-побутові та історичні драми й комедії М. Старицького, М. Кропивницького, Панаса Мирного та ін. (оглядово)

Робота з таблицею

Драма як жанр — п'єса соціального, побутового, ідеологічного чи політичного характеру, яка відзначається гострим конфліктом, високою напругою дії, складними переживаннями дійових осіб, протистоянням антагоністичних сил, зіткненням ідей і моральних принципів. Гострий конфлікт у драмі не має трагічної розв'язки; трагічне поєднується з елементами комічного. Дійовими особами драми є переважно звичайні люди, що діють у типових обставинах; їхні характери розкриваються в монологіях, діалогах, взаєминах з іншими дійовими особами

Жанри драматичного твору

Трагікомедія	Різновид комедії, драматичний твір, у якому поєднуються ознаки комедії і трагедії: під час комедійного конфлікту відбуваються трагічні події	«Мартин Боруля». І. Карпенко-Карий
Сатирична комедія	Комедійний жанр, у якому висміяно суспільні стосунки певного місця та часу, епох, народів, людства в цілому. Сатирична комедія може бути політичною чи побутовою	«Хазяїн». І. Карпенко-Карий
Соціально-психологічна драма	П'єса, у якій змальовано складні переживання, високоінтелектуальні характери. Увага з побутових обставин переноситься на психологію персонажів	«Безталанна». І. Карпенко-Карий

Історична трагедія, драма	В основі твору лежить гострий, непримиренний конфлікт прагнень особистості реалізувати свої ідеї з об'єктивною неможливістю їх реалізувати. Конфлікт п'єси має глибокий філософський зміст, є актуальним, відзначається високою напруженою психологічних переживань героя. Головний герой — непересічна особистість. П'єса завершується загибеллю головного героя	«Сава Чалий». І. Карпенко-Карий «Маруся Богуславка». М. Старицький
Водевіль	Легка п'єса з цікавою інтригою, піснями і танцями	«По-модному». М. Старицький
Соціально-побутова драма	Драматичний твір, у якому конфлікт має соціальний характер і реалізується через картини життя і побуту героїв	«Дві сім'ї». М. Кривницький

Учитель. Наприкінці ХІХ століття спостерігається розширення ідейно-тематичних обріїв драми, з'являються твори з життя інтелігенції, жителів міста, порушено проблеми взаємин села і міста («Не судилось». М. Старицького, «Доки сонце зійде...». М. Кропивницького, «Житейське море». І. Карпенка-Карого, «Украдене щастя». І. Франка, «Нахмарило». Б. Грінченка).

Робота з таблицею

Історичні умови, у яких розвивається драматургія:

- * Події суспільні та економічні, пов'язані зі скасуванням кріпацтва.
- * «Мертвий антракт». початку 60-х рр. ХІХ ст.
- * Відлига початку 70-х рр. ХІХ ст.
- * Емський указ 1876 року.

Новаторський характер української драматургії другої половини XIX ст.

	М. Старицький	М. Кропивницький	Панас Мирний
Назва твору і жанр	<p>«Не судилося».</p> <p>«У темряві». «Талан». (Соціально-психологічна драма)</p> <p>«Богдан Хмельницький». «Маруся Богуславка». (Історична драма)</p> <p>«Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці». (Соціально-побутова драма);</p> <p>«Як ковбаса та чарка, то минеться й сварка». «По-модньому». «чарівний сон». (водевіль)</p>	<p>«Дай серцю волю, заведе в неволю». (мелодрама); «Глитай, або ж Павук». (соціально-побутова драма);</p> <p>«Невольник». за поемою Т. Шевченка (інсценізація)</p> <p>«По ревізії». (водевіль)</p> <p>«Пошились в дурні». (комічна оперета)</p> <p>«Дві сім'ї». (соціально-побутова драма)</p> <p>«На руїнах». (комедія)</p>	<p>«Лимерівна». (Драматична діалогія)</p> <p>«Перемудрив». (комедія)</p> <p>«Спокуса». — (символічна драма-містерія)</p> <p>«Не вгашай духу!». (драма-дискусія)</p>
Тематика творів	<p>Основний мотив оригінальних п'єс — патріотична ідея.</p> <p>Теми творів: стосунки інтелігенції та селян; життя українського села в перші післяреформені роки; життя українських професійних акторів</p> <p>Боротьба українського народу на чолі з Богданом Хмельницьким проти польської шляхти; патріотичний подвиг української дівчини-невільниці тощо.</p>	<p>Показ світу духовних цінностей, тих, які плекав віками народ; морально-етичні проблеми, пов'язані з епохою руйнування старих феодално-кріпосницьких суспільних відносин і зародженням менш жорстоких і прагматичних умов раннього капіталізму (загальна деморалізація села, бездуховність життя суспільного, громадського); сатира на сільську владу в пореформену добу; тема скоробагатьків, нових «панів — землевласників». із шинкарів і прикажчиків, що займають місця розорених дворян</p>	<p>Загальнолюдські проблеми, вічні теми: свобода й несвобода особистості, брехня й правда, лукавство й честь; ідея свободи особи в суспільстві увага до світоглядних, філософських, моральних проблем свого часу</p>

Новаторство	<p>Новий герой — інтелігент-демократ; новий конфлікт — між поміщицькою мораллю і чесними, високоморальними, духовно багатими простими селянами; нова проблематика: проблема вибору між коханням, шлюбом і сценою; драматург — майстер гострих драматичних ситуацій і сильних характерів; нова тематика: відтворення визвольної війни українського народу з польською шляхтою у соціальному руслі; створення психологічно складних образів (Маруся Богуславка); створив віршовану драму; вдале використання українського пісенного та розмовного фольклору</p>	<p>Кропивницький — новатор жанру соціально-психологічної драми і трагікомедії. Його твори вирізняються багатством мовної палітри; показом конфліктів соціальних, суспільних через родинну сферу; гармонійним поєднанням української етнографії з актуальними проблемами суспільного життя, де виразно розкривалося тяжке і водночас високодуховне народне життя</p>	<p>Драматургія цього автора демонструє відхід від попередньої традиції української літератури, заснованої на фольклорно-етнографічних елементах. Твори Панаса Мирного утверджують новий тип драми як за тематикою, так і за жанрово-стилістичними особливостями. Орієнтувався на ідеологію і поетику представників «нової драми». (Г. Ібсен, Б. Шоу тощо). Одним з перших розглянув проблему становища жінки взагалі й жінки-митця зокрема. Піонер у розробці жанру драми-дискусії</p>
Значення творчості	<p>Старицький створив реалістичні картини сучасної йому дійсності, його твори сприяли розвитку українського оперного мистецтва</p>	<p>Сучасники охрестили Кропивницького батьком українського театру. Створений ним театр протягом кількох десятиліть був чи не єдиним публічним осередком культурного життя нації. Творчість М. Кропивницького сприяла пробудженню самосвідомості народу, покращенню його долі, несла високі заповіді громадянськості, правди і добра</p>	<p>Панас Мирний був одним з тих, хто закладав підвалини й засади розвитку української драматургії, сприяв європеїзації української драматургії</p>

3. *Бесіда з учнями*

- * Що спільного в тематиці представників української драматургії?
- * Що свідчить про новаторський характер творів українських митців?
- * Доведіть, що українська драма рухалася в одному напрямку із загальноєвропейською.
- * Визначте внесок творчості М. Старицького, М. Кропивницького, Панаса Мирного в розвиток української драми.

4. *Повідомлення учня про Марію Заньковецьку (індивідуальне завдання)*

МАРІЯ ЗАНЬКОВЕЦЬКА

Марія Костянтинівна Заньковецька (Адасовська) народилася в селі Заньки Ніжинського повіту на Чернігівщині в дворянській сім'ї 3 серпня 1860 року.

Дитинство Марії минуло серед селян. Особливо багато пісень їй переспівала і казок переповіла баба Сукондиха, наче знаючи, що в майбутньому дівчинка стане талановитою артисткою, зіграє не одну нещасну селянську долю і заспіває не одну в дитинстві почуту народну пісню.

Освіту Марія одержала в приватному пансіоні в Чернігові. Дівчина дуже любила театр, сама складала маленькі вистави й охоче грала ролі, але батьки були категорично проти вступу до театральної школи.

Першу свою роль — роль Наталки Полтавки — Марія зіграла після закінчення пансіонату в ніжинському аматорському гуртку.

У Бендерах вона познайомилася з офіцером Миколою Тобілевичем (на сцені Миколою Садовським), відчула непереможний потяг до мистецтва, влилася в трупу М. Кропивницького і все життя присвятила сценічному мистецтву.

Граючи покривджених і зганьблених, Марія Заньковецька розкривала душу жінки з народу, бачила в ній страдницю.

М. Заньковецька блискуче зіграла центральні ролі в «Назарі Стодолі». Т. Шевченка, в «Безталанній». «Не судилось». «Лимерівні». однак найбільше любила образ Олени з драми М. Кропивницького «Глитай, або ж Павук». і грала цю роль настільки правдиво, що глядачі плакали.

Під час гастролей у Москві Заньковецьку побачив К. Станіславський і дав їй грі найвищу оцінку: «Талант винятковий, свій, національний. я сказав би — істинно народний».

Лев Толстой, захоплений грою артистки, просив її подарувати йому хустку з плечей. А свій подарунок актрисі він вручив із написом: «Безсмертній — від смертного».

У комедійних ролях М. Заньковецька підкорювала зал гумором, жвавістю. Марія Заньковецька вбачала в українському народіві велику силу, захищала його право на рідну мову на I Всеросійському з'їзді театральних діячів. До останніх днів велика українська артистка піклувалася про талановиту молодь, її вважали своєю порадицею і наставницею В. Василько, Г. Юра, Н. Ужвій.

Акторка мала гарний голос — драматичне сопрано, бездоганно виконувала найскладніші пісні. Ще при житті М. Заньковецьку порівнювали з акторками, яких знав світ, італійкою Е. Дузе, французенкою С. Бернар.

V. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО НА УРОЦІ

1. Інтерактивна вправа «мікрофон».

П'єса українського драматурга, яку я хотів (-ла) б переглянути — це... (назва твору, автор), тому що...

2. Проблемне питання

Доведіть або спростуйте тезу:

- 1) «Тематика української драматургії другої половини XIX ст. актуальна й до сьогодні».
- 2) Яка, на ваш погляд, роль професійного театру в розвитку національної культури?

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

Рефлексія

- * Після цього уроку я зрозумів (-ла), що...
- * Я пишаюся культурними надбаннями нашої країни, тому що...
- * Хочу дізнатися більше про...

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Опрацювати матеріал уроку; індивідуальні завдання. Підготувати повідомлення:

1. Трагікомедія І. Карпенка-Карого «Сто тисяч».
2. Історична трагедія І. Карпенка-Карого «Сава чалий».
3. Соціально-психологічна драма «Безталанна».

План повідомлення:

1. Назва п'єси, рік публікації
2. Тема
3. Головна думка п'єси
4. Проблематика твору
5. Головний герої п'єси (або головні герої).
6. Жанр драматичного твору

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.